

Ali imajo posebne potrebe samo dijaki z odločbo?

Do Only Students with Issued Decisions Have Special Needs?



Lavinia Hočevar

Gimnazija Antonio Sema Piran
lavinia.hocevar@gmail.com

COBISS: 1.04

Izvleček

Vsak dijak ima drugačne načine razumevanja, pomnjenja in izkazovanja naučenega. Poslanstvo učiteljev je izobraziti in vzgojiti, kar zahteva od nas divergentno razmišljanje in ustvarjalno iskanje rešitev. Danes se veliko govori o odločbah in posebnih potrebah učencev/dijakov, članek hoče poudariti drugačnost vsakega posameznika, saj vsi občasno potrebujemo dodatno pomoč.

V članku so predstavljene štiri učne situacije pri pouku geografije, kjer sem opazila dijakove potrebe po dodatni razlagi, oz. je bilo izkazovanje znanja in kompetenc izvedeno na drugačen način.

Ključne besede: posebne potrebe, individualiziran pouk, didaktične metode

Abstract

Each secondary school student has a different way of understanding, memorizing and demonstrating what they have learnt. Education and upbringing are the teachers' mission, which requires that we think divergently and search for solutions creatively. There is much talk today of decisions and of the special needs of pupils/students; the article aims to highlight the differentness of each individual, as all of us occasionally need extra help.

The article presents four learning situations during Geography lessons where the author has noticed the student's need for additional explanation or where the knowledge and competencies were demonstrated differently.

Keywords: special needs, individualized instruction, didactic methods

Uvod

Med poukom se vsak učitelj sreča z učenci ali dijaki, ki jim geografija ali del učnih vsebin res ne grejo, tako pravijo. Je ne razumejo ali se je ne potrudijo razumeti? To je vprašanje.

Z današnjim tempom življenja, se težko osredotočimo še na to, ali ima učenec pomanjkanje motivacije za delo, ni razvil strategij za učenje, nima časa za učenje ali se preprosto ne posveča učenju. V razredu je neznanje to, kar je očitno. Šele ko se pogovorimo z učencem, ob samostojnem delu ali individualiziranim poučevanju, lahko ugotovimo, ali gre za težavo ali za pomanjkanje motivacije.

Dijaki, ki potrebujejo dodatno strokovno pomoč ali prilagoditve, so na osnovi Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1) iz leta

2011 tisti z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni ali z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni, z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani, dolgotrajno bolni, s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, z avtističnimi motnjami ter s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (ZOUPP-1, 2011).

Za učence in dijake, kjer se starši odločijo podati zahtevo za postopek usmerjanja, je jasno zapisano, kako morajo učitelji pomagati posamezniku in mu olajšati učenje ter izkazovanje naučenega med pisnim in ustnim preverjanjem.

Čeprav se učenci pogosto ne poslužujejo vseh prilagoditev, jim je v oporo vedenje, da imajo to možnost. O tem, kako pomagati dijakom s posebnimi potrebami, je bilo napisanih že nešteto člankov, primerov dobre prakse ter metod poučevanja. Prav ti nam lahko pomagajo

pri iskanju ustrezne metode dela in razlage ter pri razumevanju raznovrstnih težav, s katerimi se soočajo naši dijaki.

Poleg vse teorije, ki nam je zmeraj v oporo, so zelo pomembni primeri dobre poučevalne prakse,

ki vsem učiteljem omogočajo vpogled v delo sodelavcev, odzive drugih dijakov ter razmislek o uporabi drugačnih aktivnosti in metod pri lastnem delu. Vsak učitelj mora sam presoditi, kako izkoristiti različne metode v prid dijakom ter olajšati njihov proces razumevanja in učenja.

1. primer

Opis dijaka: med poukom je zbran in sodeluje, njegova pisava je razločna, ima močne jezikovne sposobnosti, zna se naučiti snov, spretno uporablja zemljevid. Obvlada branje klimogramov in drugih grafičnih prikazov. Pozna značilnosti vrst rastlinstva in podnebij.

Težave, ki sem jih opazila: Med poukom snov prepiše, ampak medtem ne zmore poslušati razlage. Zna prebrati klimogram in naučeno povedati značilnosti podnebja, ampak ne zna prepoznati podnebj, ki je predstavljeno v grafu. V istem stavku lahko trdi, da je na ekvatorju veliko padavin in da je tam arenosol (četudi ve, da je to puščavska prst). Glede na sliko ali ilustracijo slabo prepozna rastlinstvo, ne zna ga umestiti v podnebje, v katerem to rastlinstvo uspeva. Meša pojmovanja vrst rastlinstva in podnebij.

Moja razmišljanja: Če dijak pozna značilnosti posameznega podnebja, zna prebrati klimogram, zakaj potem ne poveže ti dve informaciji?

Če pozna značilnosti rastlinstva, zakaj ga ne prepozna na sliki? Zakaj ne ve, kje na svetu uspeva?

Primer prakse: Ko predstavi poznana podnebja, napiše značilnosti na tablo ali v zvezek. Iz klimograma prebere značilnosti podnebja in jih napiše na drug list papirja. S tem listom preveri katero podnebje, ki ga je prej opisal, se po značilnostih sklada z odčitanimi podatki. Tako metodo lahko uporabimo tudi med ustnim preverjanjem znanja, saj nismo nikakor pomagali dijaku. Enako lahko postopamo z rastlinstvom: opis, prepoznavanje in uvrščanje v pravilno podnebje.

Potrebni so veliko podvprašanj, časa za razmislek ter pozitivnega vzdušja, saj se dijak hitro počuti nesposobnega in izgubi motivacijo.

Uporabljena metoda: usmerjanje logičnega razmišljanja, usmerjanje povezovanja naučenih vsebin.

2. primer

Opis dijakinje: Zanima jo družbena geografija in je zelo sposobna v sklepanju o posledicah v okviru gospodarstva in družbe. Je organizirana, njeni zvezki so zelo urejeni, ima lepo pisavo.

Težave, ki sem jih opazila: Pri fizični geografiji, predvsem kar se tiče atmosfere, kjer je veliko fizikalnih zakonov in logičnega matematičnega razmišljanja, je dijakinja v velikih težavah. Težko abstraktno misli, zanjo so vse le pojmi brez pomena (npr. absolutna in relativna vlažnost; povečevanje vlažnosti z zmanjševanjem temperature, povečevanje tlaka z zviševanjem temperature ipd.).

Moja razmišljanja: Potrebno je razložiti vse pojme na drugačen način, bolj konkreten, brez števil na tabli in računanja. Kako razložiti sledeči primer? Pri 30 °C je absolutna vlažnost približno 30 g/m³, pri 0 °C pa je 5 g/m³. Če imamo zrak, ki ima 5 g/m³, pomeni da je relativna vlažnost v toplem zraku $5/30 \times 100 = 17\%$, v hladnejšem zraku pa 100 %.

Primer prakse: Kupila sem bonbone ter jih uporabila namesto števil. Razlago z bonboni sem predstavila celemu razredu kot ponovitev. Na spodnji rob mize sem prilepila napis 30 °C ter na list postavila 30 bonbonov, na zgornji rob mize pa napis 0 °C in nanj dala 5 bonbonov. Na list drugačne barve sem nato natresla 5 bonbonov ter dijakinjo vprašala: „Kakšna je razlika med obema listoma pri 0 °C?“, rekla je: „Nobena, v procentih je to 100 %, enako“. Nato je list potisnila proti višji temperaturi, kjer sem ji ponovno postavila isto vprašanje. Tokrat je odgovorila: „Sedaj je število drugačno, torej ni 100 %.“ Moje podvprašanje je bilo: „Koliko krat lahko dodamo po 5 bonbonov hkrati, da pridemo do istega števila?“ Preštela je bonbone in odgovorila, da lahko dodamo 6 krat 5 bonbonov, da se približamo enakemu številu. S to demonstracijo je dijakinja razumela, kako lahko 5 g/m³ v zraku pri drugačnih temperaturah predstavlja različno relativno vlažnost. S tem se lahko razloži, zakaj je v gorskem svetu več padavin, saj se hitreje doseže rosišče.

Uporabljena metoda: usmerjanje logičnega razmišljanja, multisenzorna razlaga.

3. primer

Opis dijaka: dober je v logičnem matematičnem razmišljanju, zelo spreten je pri uporabi računalnikov in programiranju. Če usvoji pojem, ga ne pozabi. Je dober v prostorski predstavi in se spretno znajde v nemih zemljevidih.

Težave, ki sem jih opazila: Zelo počasi piše in ko si dela zapiske, ne more slediti razlagi. Med poukom hitro izgubi rdečo nit, ker se osredotoči na razmišljanje o določenem podatku ali pojmu, ki mu ni poznan ali popolnoma jasen. Zaradi tega postavlja veliko podvprašanj, večkrat vpraša po isti razlagi. Vse to moti sošolce, saj nehoti neprestano prekinja tako razlago učitelja kot sošolcev.

Želela bi predstaviti en primer, ko se je to zgodilo pri geografiji. Med razlago o tropskih ciklonih pri geografiji Severne Amerike, smo govorili o hurikanih. Ponovili smo s pomočjo satelitskih posnetkov, kako nastanejo iz ciklonskega območja nad tropskim Atlantskim oceanom

pred afriško obalo ter se krepijo zaradi močnega izhlapevanja iz toplega morja. Premikajo se proti zahodu s pasati, kjer se srečajo z zahodnimi vetrovi in zaradi tega zavijejo proti severu ali severovzhodu. Dijak nikakor ni mogel razumeti, kako iz ciklonskega območja nastane tropski ciklon, pravil je, da je ciklon že ciklon.

Moja razmišljanja: „Ciklon je že ciklon“. Tukaj je torej težava! Da bi našli jedro težave smo potrebovali približno 15 minut, saj dijak ni znal razložiti, česar ne razume, kaj točno ga zmede.

Primer prakse: Zadostna je bila razlaga o pojmihih ciklon, ciklonsko območje in tropski ciklon. Kar se tiče pisanja zapiskov pa mu dovolim, da uporablja računalnik med poukom, saj tako lažje sledi razlagi in si ustvarja zapiske.

Uporabljena metoda: postavljanje podvprašanj, poslušanje razlage dijaka, uporaba slikovnega gradiva (satelitskih posnetkov).

4. primer

Opis dijakinje: je živahna, ima zelo razvite sociale veščine, empatijo ter vrstniško sodelovanje. Je samozavestna, ustvarjalna in ima zelo razvit smisel za humor. Njena pisava je urejena, prostorsko dobro razporejena v zvezku, njene skice so nazorne.

Težave, ki sem jih opazila: Težko sledi razlagam, ki zahtevajo več predznanja, težko ostane zbrana dalj časa; kar se nauči, zelo hitro pozabi, saj naučenega ne ponotranji. Pri odgovarjanju na vprašanja ne priključuje že usvojenega znanja, tudi zelo osnovni pojmi niso jasni. Pri uporabi zemljevidov je zmedena, grafične prikaze zna prebrati, ne zmore sklepanja s pridobljenimi podatki. Težko dela zapiske, saj ne prepozna pomembnih informacij v razlagi ali pogovoru. Opazila sem težave pri razumevanju korozije ter nastajanja sige in lehnjaka, čeprav so posledice

teh reakcij zelo lahko vidne v naravi in v Sloveniji zelo prisotne.

Moja razmišljanja: Kako predstaviti na drugačen način nastajanje sige in lehnjaka? Kako ponazoriti korozijo? Mora biti takšen primer, da bo za dijakinjo povsem domač, oprijemljiv.

Primer prakse: V razred sem prinesla kos apnenca in 10 % raztopino klorovodikove kisline, kozarec vode iz Rižanskega vodovoda (kraška voda) ter temen lonček za čaj, kjer sem pustila zavreti isto vodo. Vprašala sem sošolca, naj napiše na tablo kemijsko reakcijo ter približala klop tabli. Rekla sem ji, naj umesti vsak predmet na pravilno mesto na klop, pred napisano reakcijo. Rekla sem ji tudi, naj uporabi predmete ter obrazloži celotni potek reakcije in povratne reakcije.

Uporabljena metoda: demonstracija, multisenzorna razlaga, postavljanje podvprašanj.

Ob poslušanju različnih predavanj o nevrolingvističnem programiranju, delovanju možganov in terapij za izboljšanje kognitivnih in učnih sposobnosti, prepoznavanju znakov različnih motenj ali okvar v delovanju raznih organov ter možnih prilagoditev poučevanja in učenja samega, se zavedam zmeraj bolj, da ima vsakdo od nas kakšno potrebo, ki je drugačna od tiste sodelavca, prijatelja ali soproga.

V članku bi se želela posvetiti dijakom, ki nimajo odločbe o usmeritvi in individualiziran plan dodatne strokovne pomoči, ki bi jim zagotavljala dodatno strokovno pomoč oz. poučevanje s prilagoditvami. Prav v tem leži jedro težave, ki jo želim izpostaviti, da nekateri učitelji ne iščejo načinov kako učencu pomagati, ampak spoštujejo kar morajo pri učencih z odločbo usmeritvi, za tiste, ki je nimajo pa ne prilagodijo poučevanja.

Za učitelja so poseben izziv dijaki, ki nimajo odločbe o usmeritvi in individualiziranega plana dodatne strokovne pomoči, ki bi jim zagotavljal dodatno strokovno pomoč oz. poučevanje s prilagoditvami.

Učitelji smo tisti, ki se lahko za vsakega dijaka odločimo, ali mu bomo dodatno pomagali, ga dodatno usmerili in tako zagotovili njegovo razumevanje. Učencu lahko pomagamo že z majhnimi dejanji, kot so npr. da mu omogočimo sedenje v sprednjih klopih, da pišemo s temnimi barvami na belo tablo zaradi večjega kontrasta, da mu postavimo nekaj vprašanj med razlago ali z osebnim pogovorom po pouku. Učitelju lahko pri izbiri pomagajo tudi strokovni delavci, ki se običajno ukvarjajo z učenci z odločbo.

Med dijake, ki potrebujejo dodatno pomoč učitelja, so tudi priseljenci, ki ne obvladajo učnega jezika in imajo težave z razumevanjem razlage ter samim učenjem. Tedaj so v veliko pomoč učitelji tujih jezikov, če je to jezik, ki ga dijak razume.

Preko štirih primerov iz prakse bom predstavila, kako sem, četudi le nekaj krat, pomagala svojim dijakom. Iskanje vzroka težav je zmeraj potekalo preko individualnega pogovora po pouku, s postavljanjem podvprašanj pri razlagi med poukom, s ponavljanjem in sledenjem razmišljanja, s spremljanjem napredka v razumevanju ter nekaj domišljije za iskanje primerjav, primerov multisenzornih in bolj otipljivih razlag.

Sklep

Preden obsodimo dijake kot lenobe, raztresene in brezvoljne, se moramo vprašati, zakaj odreagirajo na načine, ki se lahko kažejo tudi kot neprimerno vedenje, oz. ali imajo morda težavo in le to prikrivajo? Velikokrat je to vedenje odraz večletnega nerazumevanja ali celo obupa nad lastnimi sposobnostmi učenja in izkazovanja znanja.

Individualiziran pouk je težko realizirati pri številčnih razredih, količini snovi in ciljev, ki jih predvidevajo učni načrti ter pestrosti dodatnih šolskih aktivnosti. A vendarle, naše poslanstvo je izobraževati in vzgajati, kar zahteva od učiteljev uporabo različnih didaktičnih pristopov, pogovora ter čim več osebnih stikov. Najlažje je misliti, da so dijaki brez motivacije za učenje. Bodimo boljši, vprašajmo se Zakaj je takšen? Ali je res razumel? Kako lahko pomagam?

Viri in literatura

1. ZOUPP-1 (2011). *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1)*. URL: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=20112714>



Učence s posebnimi potrebami enakovredno vključimo v vse oblike pouka, tudi v terensko delo.
Foto: A. Polšak, 2017 (seminar za učitelje v Celju)